

III науково-практичний круглий стіл

Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти

Co-funded by the
European Union

Суми 2025

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет**

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРАВОВІ,
ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

**Матеріали
III науково-практичного круглого столу
(Суми, 20 червня 2025 року)**

**Суми
Сумський державний університет
2025**

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;

А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;

М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент

А. С. Славко, кандидат юридичних наук, доцент;

А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;

О. А. Швагер, кандидат юридичних наук, доцент.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ (протокол № 8 від 19 червня 2025 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали II науково-практичного круглого столу, Суми, 20 червня 2025 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2025. – 95 с.
------	--

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення III науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» наряду «Жан Моне» програми Еразмус+».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та дотримання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

<i>Варанкін К. С.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ.....	5
<i>Гончаренко А.В.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ФРН У ПЕРІОД «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.	9
<i>Гуляєва Л.П. та ін.</i> ОСВІТНЯ ПІДТРИМКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЖІНОК-ВПО НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	13
<i>Жучков Т. В.</i> ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	17
<i>Завгородня В.М.</i> ПРАВО НА ПОВЕРНЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ	20
<i>Іващенко В. О.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	24
<i>Калюжна Л. М.</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	26
<i>Клочко А. Р.</i> ІНКЛЮЗІЯ В МІГРАЦІЙНОМУ ПРАВІ І ПОЛІТИЦІ ЄС: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ.....	30
<i>Конон Я.В.</i> ПРАВА ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ: МІЖ ДЕРЖАВНИМИ ІНТЕРЕСАМИ ТА ПРИНЦИПАМИ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ОСОБИ	33
<i>Корнева Т. В., Сірочук І.В.</i> ОКРЕМІ НОРМАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПЕРЕШКОДИ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ ВПО- СТУДЕНТАМ ЗВО.....	36
<i>Мовсесян Ц. Г.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ДІТЕЙ У МЕЖАХ ДИРЕКТИВИ ЄС ПРО ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ.....	39
<i>Мотіна В.С.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ПРИМУСОВІЙ ПРАЦІ МІГРАНТІВ.....	42
<i>Наумкіна С. М., Ключев Г. О.</i> ЕМІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	44
<i>Ніколаїду Е.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ГРЕЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: МІЖНАРОДНО-ПОДІТИЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ ТА ОСВІТНІЙ АСПЕКТИ	47
<i>Палько В. І.</i> АДАПТАЦІЯ МІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЄС .	52
<i>Пільщиків І.С.</i> МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ	55
<i>Плотнікова М.В.</i> СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО РОЛІ МЕДІА У ВИСВІТЛЕННІ ПИТАНЬ БІЖЕНСТВА.....	58
<i>Політова А.С.</i> СОЦІАЛЬНА НАПРУГА В СУСПІЛЬСТВІ ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ, ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЗЛОЧИННОСТІ В СВІТІ	61
<i>Славко А.С.</i> ПРИМУСОВА МІГРАЦІЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ	65
<i>Солодка І. В.</i> РОЛЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	67
<i>Stepanenko D.</i> HUMAN RIGHTS AND MIGRATION IN THE NUCLEAR AGE: GLOBAL AND EUROPEAN DIMENSIONS	70
<i>Трегубенко Г.П., Нестеренко Д.Р.</i> СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН	73

5. UNICEF. Education for Refugee and Migrant Children in Greece. New York, 2023. URL: <https://www.unicef.org/greece/en> (дата звернення: 14.06.2025).
6. European Parliament and Council. Directive 2011/95/EU of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0095> (дата звернення: 14.06.2025).
7. European Parliament and Council. Regulation (EU) No 604/2013 (Dublin III Regulation). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0604> (дата звернення: 14.06.2025).
8. Migration Policy Institute. Country Profile – Greece. Washington, 2022. URL: <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/country-profiles> (дата звернення: 10.06.2025).
9. Institute of Migration Research. Education and Integration of Refugees in Greece. Athens, 2023.
10. International Organization for Migration (IOM). Greece Country Report – Integration and Reintegration Programmes. Geneva, 2023. URL: <https://greece.iom.int> (дата звернення: 12.06.2025).
11. Kasimis C. The impact of the economic crisis on migration and integration policies in Greece. *Journal of International Migration Studies*. 2012. Vol. 5. P. 23–37.
12. OECD. Indicators of Immigrant Integration 2022: Settling In. Paris : OECD Publishing, 2022.
13. Triandafyllidou A. Migration and Integration in Greece: Recent Developments. Florence: European University Institute, 2021.
14. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Brussels, 2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012P/TXT> (дата звернення: 14.06.2025).

АДАПТАЦІЯ МІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЄС

Палько В. І.

кандидат юридичних наук, доцент

Національний університет «Одеська морська академія»

Міграційна політика посідає особливе місце в системі правових взаємовідносин між державами, особливо в умовах європейської інтеграції. Після початку повномасштабної війни у 2022 році понад 5 мільйонів громадян України виїхали до країн ЄС, де отримали тимчасовий захист відповідно до Директиви 2001/55/ЄС [8].

У 2024 році Європейська Комісія ухвалила новий Пакт з міграції та притулку [8], який передбачає нові механізми солідарності, розподілу обов'язків та захисту кордонів. Україна, як держава-кандидат, зобов'язана гармонізувати своє законодавство відповідно до нових викликів і підходів ЄС. Водночас національна міграційна політика досі має численні розбіжності із законодавством ЄС у таких сферах як: статус довгострокових резидентів [5], возз'єднання сімей [6], права іноземців на працю [7] та свободу пересування [4], стандарти примусового видворення та процедур надання притулку.

Питання адаптації законодавства України до *acquis* Європейського Союзу (*acquis communautaire*) у сфері міграції стало актуальним у контексті виконання зобов'язань, взятих в рамках Угоди про асоціацію з ЄС [1].

Acquis ЄС (*acquis communautaire*) — це сукупність норм, принципів, правил, стандартів та судової практики, які сформувалися в рамках Європейського Союзу і є обов'язковими для виконання всіма державами-членами ЄС, а також кандидатами на вступ. Будь-яка країна, яка прагне інтегруватися до ЄС, повинна не лише формально прийняти ці правила, а й забезпечити їх **реальне та ефективне впровадження**.

Основними характеристиками **acquis ЄС** є: 1) **Універсальність**: охоплює всі сфери діяльності ЄС — від внутрішнього ринку до захисту навколишнього середовища, права людини, конкуренції, енергетики, транспорту, охорони здоров'я тощо; 2) **Обов'язковість**: усі держави-члени ЄС зобов'язані виконувати **acquis** повністю та без вибіркості; 3) **Динамічність**: **acquis** постійно змінюється і доповнюється у зв'язку з розвитком права ЄС, новими директивами, регламентами, рішеннями Європейського суду; 4) **Умовою вступу до ЄС є прийняття та імплементація **acquis** у національне законодавство**. Це ключова вимога для країн-кандидатів, таких як Україна.

ЄС має розвинену нормативну базу, що регулює питання міграції, біженства, притулку, мобільності працівників та прав іноземців.

Європейський Союз сформував цілу низку актів вторинного законодавства, які регулюють питання міграції. Серед ключових:

1. Директива 2004/38/ЄС про право громадян ЄС та членів їхніх сімей на вільне пересування і проживання на території країн-членів [4];
2. Директива 2003/109/ЄС щодо статусу довгострокових резидентів для громадян третіх країн [5];
3. Директива 2003/86/ЄС про право на возз'єднання сім'ї [6];
4. Регламент № 492/2011 про свободу пересування працівників у межах ЄС [7];
5. Новий Пакт з міграції та притулку (2024), що змінює підхід до зовнішнього кордону, повернення та відповідальності між державами-членами [8].

Адаптація міграційного законодавства України до **acquis ЄС** включає:

1) Імплементацію **acquis** у національне законодавство: приведення законів, підзаконних актів, стандартів та норм у відповідність до актів ЄС; ухвалення нових нормативних актів, які запроваджують практики ЄС в Україні.

2) Оцінку відповідності чинного законодавства **acquis**: юридичне порівняння норм національного та європейського права; виявлення прогалин, суперечностей або необхідності доопрацювання.

3) Планування та реалізацію адаптації: розробка і виконання Національної програми адаптації законодавства України до **acquis ЄС**.

4) Моніторинг та контроль: оцінка ефективності впровадження норм ЄС; звітування перед європейськими інституціями (наприклад, у рамках Угоди про асоціацію).

Адаптація міграційного законодавства України до **acquis ЄС** стосується процесу гармонізації українського законодавства з правовою системою Європейського Союзу (**acquis communautaire**). Це ключовий елемент євроінтеграційної політики України, спрямований на забезпечення відповідності національного права вимогам і стандартам ЄС.

Основним актом українського законодавства, який регулює правовий статус іноземців та осіб без громадянства, є Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» № 3773-VI [2]. Закон передбачає підстави для в'їзду, проживання, видворення, отримання дозволу на імміграцію та притулок. Проте до цей нормативно-правовий акт потребує доопрацювання відповідно до вимог **acquis** у частині визначення статусу

довгострокового проживання, прав працівників-мігрантів, процедур притулку та процесуальних гарантій.

У 2024 році були ухвалені зміни (Закон № 3897-IX) [3], які надали певні пільги іноземцям, які беруть участь у захисті України. Однак відсутня належна імплементація норм щодо захисту прав членів сімей, правової мобільності, процедур повернення.

Необхідно звернути увагу на існуючі прогалини:

1. Відсутність врахування часу перебування під тимчасовим захистом при визначенні статусу довгострокового резидента [5];
2. Брак процедурних гарантій для прохачів притулку відповідно до стандартів ЄС;
3. Відсутність прозорих механізмів сімейного возз'єднання [6];
4. Недостатній інституційний розвиток органів, відповідальних за міграцію (ДМС, МЗС, прикордонна служба).

На нашу думку необхідно на законодавчому рівні здійснити певні заходи щодо адаптації законодавства України до *acquis* Європейського Союзу:

1) Внести зміни до Закону № 3773-VI та передбачити механізм обчислення часу під тимчасовим захистом як періоду, необхідного для отримання статусу довгострокового резидента [2; 5].

2) Розробити нормативні акти, що регулюють порядок мобільності осіб, які отримали посвідку на проживання в Україні, для роботи чи навчання в межах ЄС [4; 7].

3) Імплементувати положення Директиви 2003/86/EC щодо возз'єднання сімей, зокрема мінімальні стандарти щодо житлових умов, доходу та строків розгляду заяв [6].

4) Підвищити інституційну спроможність Державної міграційної служби України: кадрові зміни, електронні послуги, співпраця з Frontex та EASO.

Отже, адаптація міграційного законодавства України до *acquis* ЄС є ключовим чинником інтеграційного процесу. Необхідна глибока модернізація законодавчої та інституційної бази, що передбачає запровадження ефективних процедур, правових гарантій, підвищення прозорості та підзвітності органів влади. Лише за таких умов Україна зможе не лише виконати зобов'язання за Угодою про асоціацію, але й закріпитися як прогнозований партнер у сфері міграційної політики ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо перебування іноземців, які захищають незалежність України: Закон України від 12.01.2024 № 3897-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3897-20#Text>.

4. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0038>.

5. Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003L0109>.

6. Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003L0086>.

7. Regulation (EU) No 492/2011 of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on freedom of movement for workers within the Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011R0492>.

8. New Pact on Migration and Asylum: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2020) 609 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0609>

МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Пільціков І.С.

молодший науковий співробітник

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

Ключовою тенденцією міграційних процесів є міжнародна освітня міграція, що являє собою міждержавне переміщення населення з метою отримання якісної (кращої) освіти різних кваліфікаційних рівнів. Освітня міграція є невід’ємною складовою процесу інтеграції освіти, науки та виробництва: спільного використання потенціалу освітніх, наукових та виробничих організацій у взаємних інтересах, у першу чергу, в областях підготовки фахівців, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, а також проведення спільних наукових досліджень, впровадження наукових розробок та інше. Необхідними умовами освітньої міграції є: спроможність до освітньої діяльності, бажання та можливість її здійснювати; наявність відповідних навчальних закладів в країні (регіоні); перевага впливу чинників освітньої міграції над бажанням залишитися в країні (регіоні) проживання.

Специфічною особливістю освітньої міграції, на думку дослідників, є її найменш шкідливий характер на відміну від інших видів міграції. Бажаність освітньої міграції обумовлена доходами не тільки для освітньої галузі (або окремого ЗВО), а й для економіки країни (регіону), що надає освітні послуги, в цілому. Крім того, споживачі освітніх послуг є потенційною робочою силою відповідної кваліфікації. В структурі загальних міграційних потоків освітня міграція обумовлена задоволенням соціальної потреби в отриманні освіти та підвищенні рівня кваліфікації. В той же час, освітня міграція може в певній мірі відповідати закономірностям і соціального, і економічного типу міграції. [1]

До основних мотивів еміграції української молоді з метою отримання вищої освіти слід віднести наступні:

висока якість навчання, можливість навчання у рейтингових закладах вищої освіти;

перспективи отримання престижної роботи та постійного місця проживання;

територіальна та культурна близькість, схожість менталітетів, швидка адаптація студентів до умов проживання і навчання;

можливість отримання стипендій і грантів на здобуття вищої освіти в країні-реципієнті;